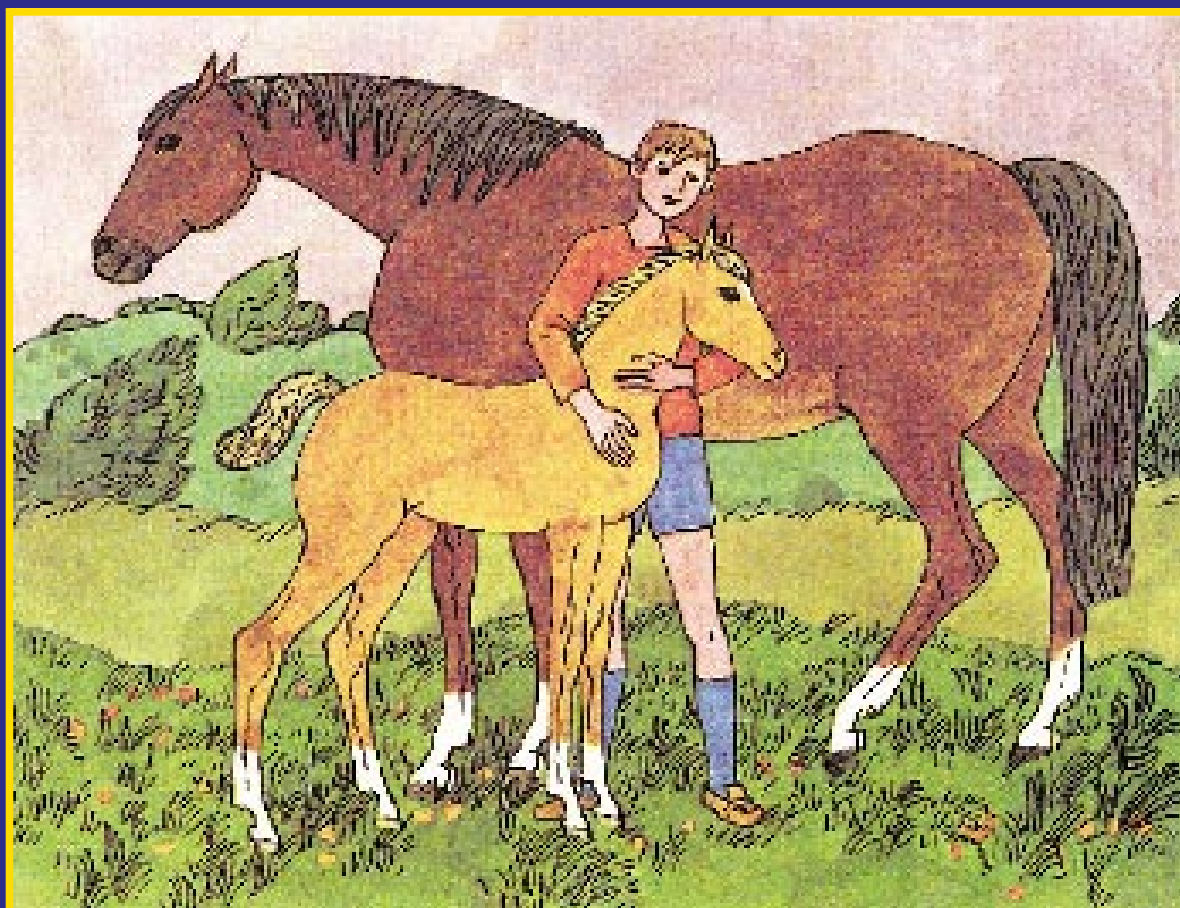


PATAY LÁSZLÓ - REICH KÁROLY

# SÁRGA CSIKÓ, CSENGŐ RAJTA



**AQUA**  
KIADÓ

Patay László

SÁRGA CSIKÓ,  
CSENGŐ RAJTA

Reich Károly illusztrációival

Aqua Könyvkiadó Budapest

1994

Második kiadás

© Patay László, Reich Károly 1982

ISBN 963 602 607 6

A digitális változatot a Styler Kft. készítette 1996. áprilisában,  
az **ADOBE ACROBAT™** programrendszer felhasználásával.

## EGYSZER VOLT

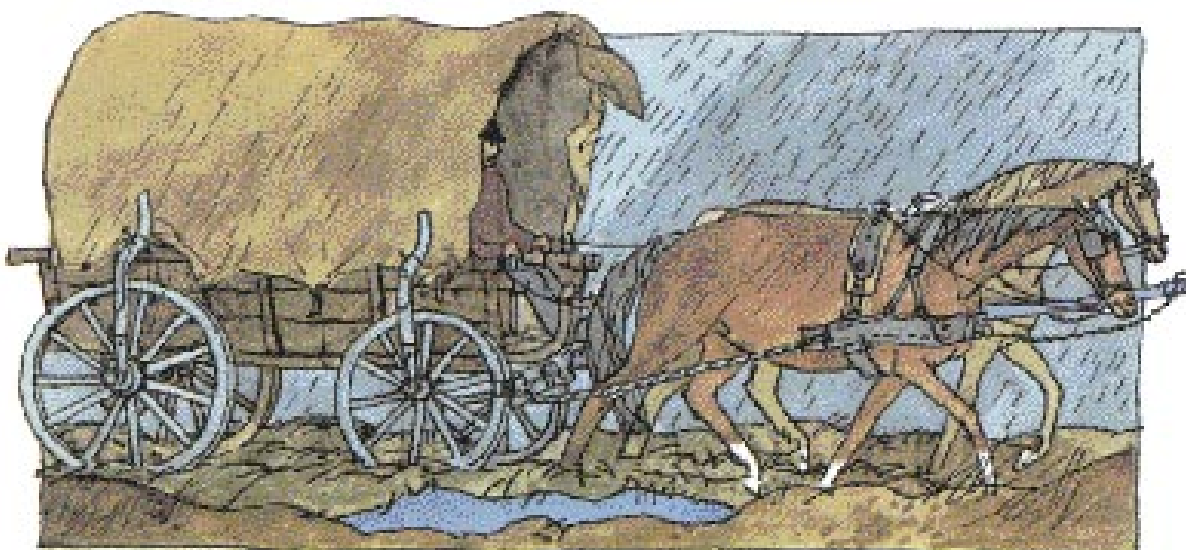
Egyszer volt,  
hol nem volt,  
nem is olyan régen volt.  
Kerek erdő közelében,  
selyempázsit közepében  
éldegélt egy  
bársonyszájú,  
aranszórú,  
szellőlábú,  
táncoskedvű kiscsikó.

Az még hagyján, hogy ott éldegélt, hiszen hol is élnének máshol a csikók, de ez az egy abban különbözött a világ összes többi csikájától, hogy Palkóé volt.

Csakis és kizárólag az övé!

Legalábbis a vakáció tartamára. Mert Palkó városi fiú volt, és ugyan mit is keresett volna egy csikó a Mária utcában?

Palkó élt-halt a lovakért, és alighanem egy szikrányit sem bánta volna, ha valamivel előbb születik. Olyan időkben, amikor még „a lovak szeme között nyugodott a világ gazdagsága” – ahogy valaha a virágos nyelvű arabok mondták. És igazuk is volt. Akkor még sem a vasutat, sem az autót nem ismerték az



emberek, s jó három-négyezer esztendőn át elképzelhetetlen volt lovak nélkül az élet.

Lóval szántottak-vetettek – nem cséplőgép vagy kombájn pergette ki a szemet a kalászból, lovak jártak körbe-körbe a szérúre terített kévéken, s úgy nyomtatták a gabonát. Még a malomkerekeket is lovakkal forgatták sok helyütt, hogy liszt legyen a kenyérsütéshez.

Lovak húzta nehéz társzekereken szállították áruikat a kereskedők vásárról vásárra, és menetrend szerint közlekedő postakocsin utaztak az emberek.

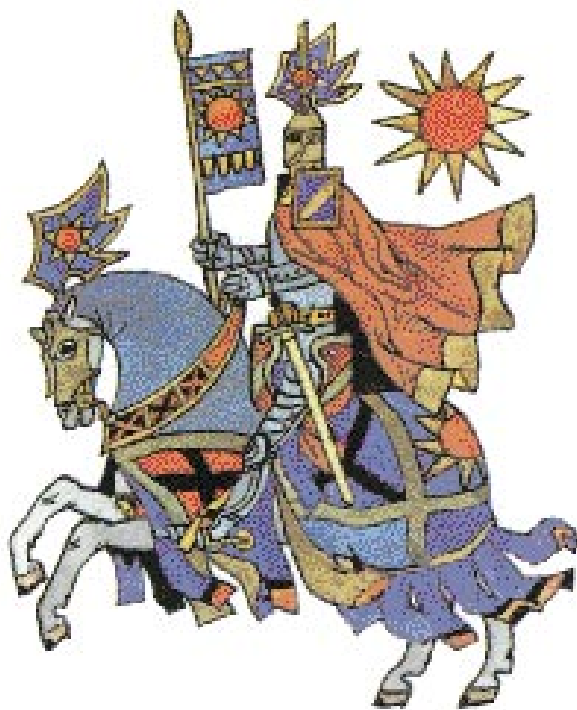
Persze az urak, a gazdagok nem! Azok puha rugózású hintókon, batárokon, pörgő kerekű féderes – rugós – kocsikon vagy könnyű homokfutókon jártak. A parasztember pedig szekerezett – már ha volt neki. Ha nagyobb útra ment, úgy gyékényből font vagy viaszolt kendervászonból szabott tetőt – ekhót – húzott szekere fölé, hogy az eső meg ne verje őt és a betyárbútorát. A deszkaülést két-két S-kapocs akasztotta a szekér oldalára, de a szegényebbje csak szalmaköteg ülést rakott a derékba. Ám szekéren többnyire csak a gyerekek, az igen öregek, no meg az asszonyok jártak. Mert lóháton, nyeregben közlekedett a valamirevaló férfiember.

Hát még a lovas katonák, a huszárok!

De szerették is, becsülték is paripáikat az emberek. Kincsemnek, Drágámnak, Aranyosnak, Tündérnek szólították őket. A világhódító macedón király, Nagy Sándor például annyira szerette Bukephallosz nevű harci paripáját, hogy mikor lova elpusztult, várost alapított az emlékezetére, Bukephalát!

Honfoglaló őseink is lóháton érkeztek a keleti pusztákról, s lóháton kalandozták be egész Európát. No és ne feledkezzünk meg a középkor híres páncélos vitézeiről sem. Bizony mozdulni sem tudtak volna hatalmas testű harci paripáik nélkül, és páncélba bújtatott lovak húzták a mai tankok elődeit, a vaslemezekkel borított, kaszás kerekű harci szekereket is.

De nem is kell ilyen messzire visszakalandoznunk az időben! Nagypáink még egylovas konflison és kétfogatú fiákeren járták a város macskaköves utcáit – villamos és autóbusz helyett. Kisfiú koromban pedig még lovas kocsik hordták a szenet, szállították a költözködők bútorát, a kenyeret, a hordós sört. Én pedig mindenáron csomaghordó postás akartam lenni, mert azok



csudaszép, könnyű lábú lovak vontatta, zöld kocsival jártak. Haj, csak úgy pörgött a piros küllőjű kerék, ahogy befordultak az utcasarkon!

## A VERSENY

Már régóta nem kocogtak lovak a Mária utcában, amikor Palkót egy szép tavaszi vasárnapon apja kivitte a lóversenypályára.

Palkónak a szeme is elkerekedett a sok új látnivalótól. Mint a hangyák nyüzsögtek az emberek egymás hegyén-hátán, ahogy a nagy focimeccseken szoktak! Hatalmas lelátók, tribünök emelkedtek a zöld fűvű pálya egyik oldalán, s apró ablakok nyíltak az épületek aljában. Az ablakok előtt pedig végtelen hosszú embersorok kígyóztak.

– Itt lehet fogadni – magyarázza apa –, hogy izgalmasabb legyen a játék. De okos ember nem veri el a pénzét efféle szamárságokra. Sokan fizetnek, de kevesen nyernek! Gyere, menjünk inkább a nyergelőhöz.

Itt egy gerendakerítéssel elkertelt körben járatják a lovakat, míg bent a mázsálóban megméri a nyergeket, és mérlegre állítják a könnyű, apró termetű versenylovasokat – a zokékat. Egyik ló se futhat könnyebb vagy nehezebb teherrel, mint amennyit előírtak a számára.

Fénylik, szikrázik a lovak szőre, bukfencet hány rajt' a napsugár. Kényesen emelgetik lábukat, hegyezik fülüket, hallgatják az emberek zshivajgását.

– A lovak tudják, hogy futni fognak, hogy nemsokára kezdődik a verseny – szól apa. Egyik-másik lónak csuklyát húznak a fejébe, hogy oldalt ne, csak előre lásson, csak a versennyel törődjék, s ne idegesítse a körötte zshivajgó világ. Aztán jönnek a lovasok, nyeregbe szállnak, ellovagolnak a tribün előtt, bemutatják a lovakat, és a starthelyre vonulnak. Palkó jól látja apja távcsövén át, hogy egy furcsa állvány kis ketreceibe – boksaiba – vezetik most a lovakat. Volt amelyiknek kendőt kellett vetni a fejére, s úgy is csak



két-három lovász tudta kantárszáráná fogva behúzni. Végre sikerült!

Egy gombnyomás, szétnyílnak a startgép ajtajai, s mintha puskából lőtték volna ki, robbannak elő a lovak.

Megkezdődött a futam!

Palkó lélegzetét is visszafojtva bámulja. Távcsövével követi kedvencét, egy sárgát, amelyet már a járatóban kinézett magának.

Hátul fut a szép sárga csikó. „Jaj, utolsó lesz!“ – gondolja Palkó. Ám ekkor megemelkedik az ostor, kicsit a ló farára csap, meglazul a zsoké kezében a szár, előbbre hajol. Mintha szárnyakat kapna egyszeriben az a csikó! Már a negyedik, már a harmadik, a második, s szinte egyszerre ér be a célba egy pej paripával.

– Célfotó dönti el az elsőséget – jelentik be a hangszórón.

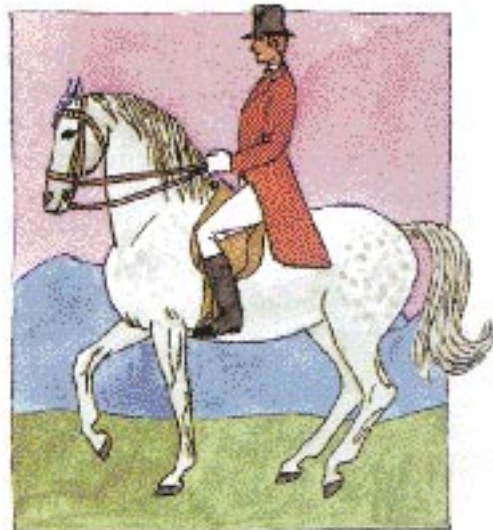
Palkóval madarat lehetne fogatni örömeiben, mikor kiderül: kedvence győzött egy orrhosszal – vagyis alig néhány centiméterrel. Ettől kezdve örökösen lóversenyre járt volna, ha futotta volna idejükből. Azért így is elmentek jó egy-néhányszor.

Nemcsak a galoppra, ahol lovassal a hátukon, sima, zöld gyepen futnak a lovak, de az ügetőre is, ahol biciklikerekhez hasonló kerekű, könnyű kis kocsikat, szulkikat húznak, és abban ülnek a hajtók. Hogy miért hívják ezt a fajta versenyt ügetőnek? A lovak itt csakis ügetve, vagyis ellentétes mellső és hátulsó lábbal egyszerre lépve futhatnak. Ha „felvágnek“, vagyis vágózni kezdenek, azonnal kizárják őket a versenyből. A síkversenyeken viszont a ló hátulsó lábával elrúgja magát a talajtól, vágóban fut, franciásan mondva galoppozik, ezért galoppversenynek is mondják az efféle futtatást.

Nagy ritkán akad olyan ló is, hallotta apjától Palkó, amelyik cammog, mint a medve, egyszerre lép az egyik oldalon lévő mellső és hátulsó lábával. Vagyis hogy poroszkál. Az ilyen lovon nagyon-nagyon kényelmes ülni, s ezért a régi katonák sokra becsülték. Hajdan a nomád magyarok, a hunok, a tatárok, vagyis mind a pusztai lovas népek, külön meg is tanították harci paripáikat erre a járásra.

Látott Palkó akadályversenyt is, ahol magas sövényeken, akadályokon ugrották át a lovakat, sőt egyszer egy díjlovagló versenyt is. Itt nem futni, nem ugrani kellett, hanem különböző lépésgyakorlatokat mutattak be a lovasok.

Ez kevésbé izgatta Palkót. Ő azt szerette, ha száguldoztak a nemes paripák, ha a szélben lobogott sörényük, akárcsak a hajdani római kocsiversenyeken!



Ott három- és ötfogatú kocsikon hajtottak körbe szélesebben a hippodromban, vagyis a lóversenypályán, a szenvedélyes szurkolók pedig kedvenc kocsihajtóik színéről nevezték el politikai pártjaikat is zöldnek avagy kéknek.

## A MÉNESBEN

Óriásit fordult a nyári szünetben kis barátunk élete. Sándor bácsi, apa testvéröccse, hallván Palkó új szenvedélyéről, meghívta nyárra a fiút. Híres lótenyésztő volt, és egy nagy gazdaság ménesét vezette az Alföldön.

Palkót már az első délután, ahogy megérkezik, lovaskocsira ülteti, s kikocsikázik vele a méneshez a határba.

Vagy száz ló legelészik a zöld gyepen, s menten körbefogják a kocsit, ahogy megállnak. Az egyik ló matatni kezdi Palkó ruháját.

Sándor bácsi cukrot nyom a fiú markába.

– Add oda neki. De ne így, te! Leharapja az ujjadat! – kap oda hirtelen, mert Palkó két ujj közé fogva kínálja a kockacukrot a lónak. – Jegyezd meg jól: lófélének csakis kifeszített, nyitott tenyérből szabad csemegét kínálni! Sokan megnyomorodtak már emiatt. A ló – s a szamár is – bársonypuha ajkával könnyen elveszi tenyeredből a falatot, míg hatalmas őrlófogaival akaratlanul is összezúzhatja az ujjadat.

Palkó szót fogad, s csakugyan szinte nem is érzi, olyan puhán veszi el tenyéről a cukrot a csikó.

Odalovagol az egyik csikós. Köszön illően, aztán kibontja és megcsördíti karikás ostorát.

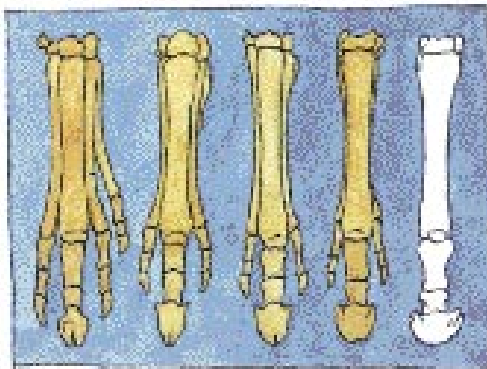
– El ne szömtelenődjetök mán!





Arréb rúgtatnak a csikók pár lépésnyit, de újra csak oldalazni kezdenek a kocsiról le szálló emberek felé.

Palkó sohasem látott még együtt ennyi lovat, hol is láthatott volna. Gyönyörködve nézi kecses járásukat, hallgatja, ahogy herseg foguk alatt a fű, s dobban patájuk a sziki lege lön.



– Bizony – mondja Sándor bácsi is, látva kisöccse nekifeledkezését. – Nincs is tán szebb állat a lónál! Ha csak rápillantasz is, menten látod, hogy a végtelen, füves puszták „szellőlábú” lakója. Ajka érzékeny, puha, könnyen válogat a növények között. Szemét az előrebukó üstök védi az erős pusztai fénytől, akár a pulikutyáét. De izmos nyakának sörénye és a hosszú szőrű farok sem oktalan dísz, azzal hajtja magáról a legyeket. Nézd csak meg a lábát is jó alaposan! Nem két hosszú részből áll, mint a mi karunk vagy lábunk, hanem háromból. Ez a mi kéz- vagy lábfejsontunknak felel meg. Szárnak nevezzük.

– De hiszen nekünk mind az öt ujjunkon van egy-egy csontocska a tenyerünkben! – álmélikodik Palkó.

– Persze – bólint Sándor bácsi. – Valaha a lovak őseinek is pontosan ennyi volt. Csak a csontok elkorcsosultak, mert a lófélék az ujjuk hegyére lépnek, s így egyetlenegy, a középső ujjuk maradt meg, arra pedig pata nőtt.

## HÁNY SZÍNŰ A LÓ ?

Figyel is Palkó meg nem is Sándor bátyja magyarázatára, mert egészen másra terelődik a figyelme.

– Hogyan lehet annak a fehér lónak barna csikaja? – mutat egy éppen szopni készülődő kiscsikóra.

– Szürke az te, nem fehér!

– De hiszen fehér annak minden szőre szála! – erősködik Palkó.

– Az igaz, de nézd meg alaposabban – inti Sándor bácsi. – Szürke az orra környéke, szürkésfekete színű a patája is. Fehérnek csakis azt a lovat mondjuk, amelyiken egyetlen parányi színes foltot sem találunk. Ritka is, mint a fehér holló. A régiek mondták, hogy „hétszínű a szivárvány, ám százszínű a ló”. De még ez a jó öreg mondás is téved, mert bizony legalább háromszáz lószínváltozatot nevez meg a magyarság. Talán csak az arabok – akik legalább olyan pompás lovasok és híres lótenyésztők voltak, mint eleink – különböztetnek meg ennél is több színt.

– Látod, az ott egy pej. Sárgásbarnásak a testet beborító rövid szőrök, míg az üstök, a sörény, a farok és a csüd hosszú szőrszállai majdnem feketék. Ha ezek is világosak, nem pejnek, hanem sárgának hívják.

Nézz ám körül alaposan: itt, a mi ménesünkben is találsz különböző színárnyalatú sárga vagy pej lovat bőven. Mindkét színnek ezeregy árnyalata van: aranypej, meggyepej, pirospej, gesztenyepelj, aranysárga, mézsárga, szögsárga, fakósárga, ki is győzné mind felsorolni őket!

Ha egy ló olyan, mintha belepte volna a dér, mert fehér szálak bújnak meg a test rövid szőrei között, deres a neve is. A fakó halványabb árnyalatot jelez.

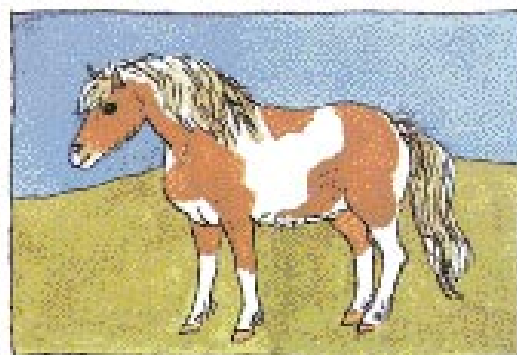
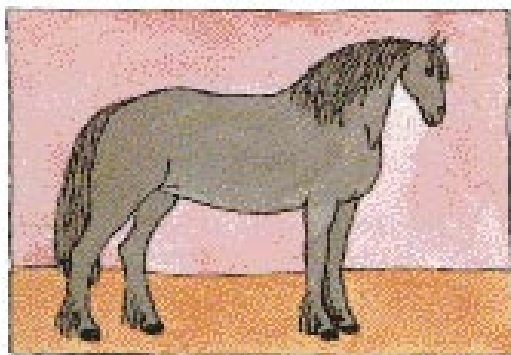
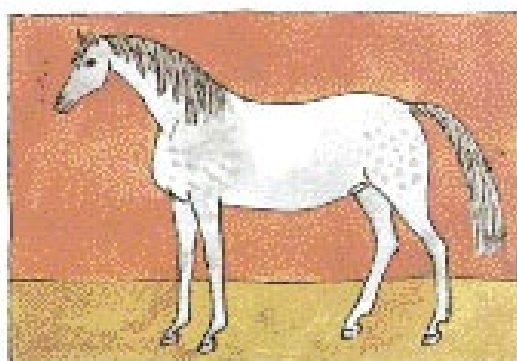
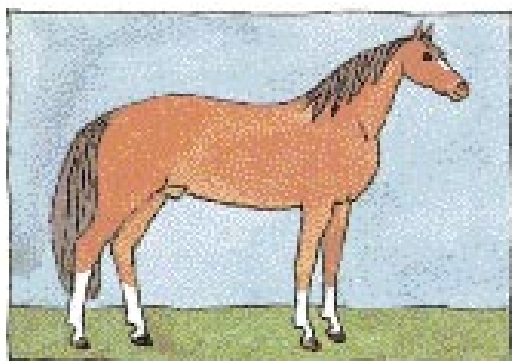
Még a fekete ló is nagyon sokféle. Legérdekesebb közülük a nyári fekete. Nézd csak, ott kapál egy éppen a karám tövében! Ezek feketének látszanak ilyenkor nyáron, de télire kivörösödik a rövid szőrzetük, és szinte pejnek tűnnek.

De hogy végre feleljek a kérdésedre is: a szürke ló voltaképpen ősz. Csak egyéves kora után fehéredik, pontosabban szürkül ki a szőre. Hisz az emberek között is vannak korán őszülők!

– Én láttam egyszer egy foltos lovat a cirkuszban! – kottyantott közbe Palkó.

– Valóban, főleg a pónik között találni sokat. De régebben Amerikában nagyon szerették a foltos lovakat. Pintónak nevezték őket, sokszor olvashatsz róluk az indiánregényekben.

Az imént elzavart csikó ismét az emberekhez szemtelenkedett, és nagy igyekezettel kezdi Sándor bácsi zsebét piszkálni, hátha akad még benne valami cukormaradék!



– Milyen érdekes folt van a fején! – gyönyörködik a fiú.

– Nem folt az, hanem hóka! Így hívják – javítja ki a bátyja. – Ha kisebb, akkor csillagnak vagy virágnak is mondják. Ezek nem foltok, hanem jegyek a lovon. Nézd, ez a csikó a lábán is jegyes. Kesének, keselynek hívjuk az ilyen fehér lábú lovakat.

Az almásderesen és az almáspejen alma formájú sötétebb foltok vannak. A legyes szőre pedig olyan pettyes, mintha ellepték volna a legyek.

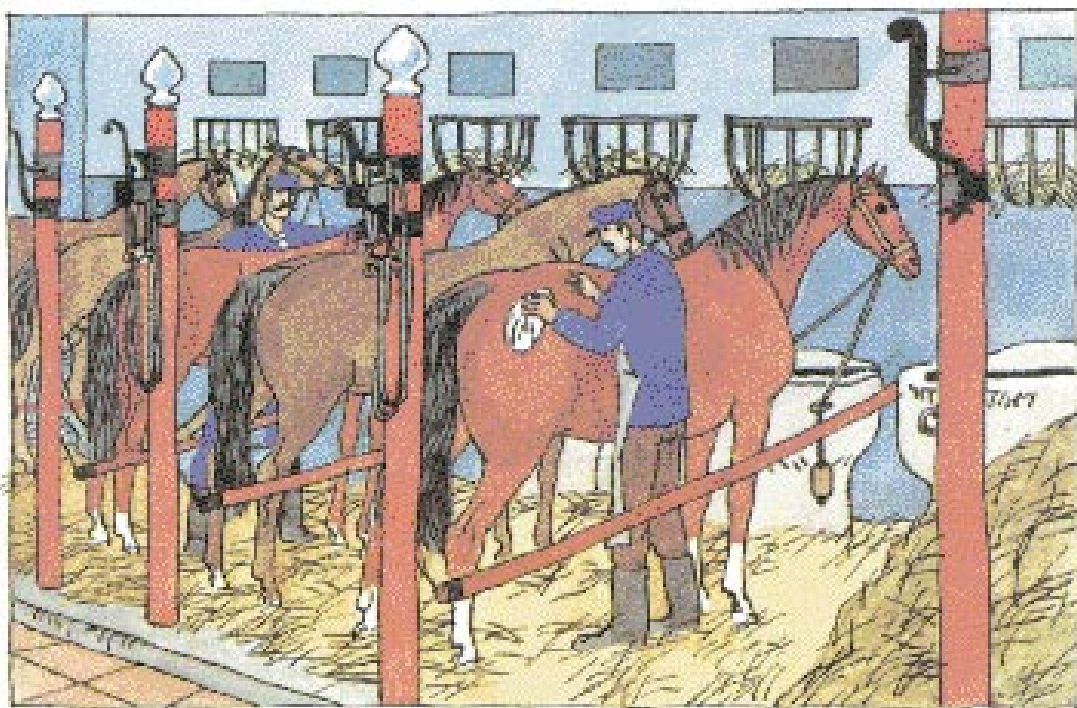
Lefelé fordul már égi útján a nap, vörösbe borul a nyugati égbolt, s nyugtalanodni kezdenek a csikók.

– Ihatnékjuk van – mondja a csikós, s ostorával megböki köszönésképpen a kalapja szélét. Sándor bácsi is hazafelé fordítja a kocsijuk rúdját, nehogy lekéssék a vacsorát.

Vacsora után nagynénje máris zsuppolja Palkót az ágyba. Másnap hajnalban kezdődik a munka. Mert hogy egyik szavamát a másikba ne öltsem: Palkó a gazdaság istállójában dolgozik majd, hogy megtanuljon a lovakkal bánni!

## AZ ISTÁLLÓBAN

Piroska néni nagykakasa még el sem kukorékolta a hajnalt, amikor Palkó felriad. De még így sem tudja megelőzni nagybátyját, aki már a kavicsos úton ballag, amikor a kislegény utána nyargal. Az istállóban korán kezdődik az élet.



Sándor bácsi mindenekelőtt végignézi a lovakat, kifaggatja az éjjeliőrt: történt-e valami az éjjel? Nem rúgtak-e, haraptak-e össze a lovak, mert az is megesik olykor-olykor, főleg az idegesebbjével. Aztán az istállóban dolgozó lovászokkal parolázik, s kiadja a napi munkát.

Mert sok dolog van ám egy istállóban. Mindjárt trágyázással kezdődik a nap. Gondosan összegyűjtik az éjszakai trágyát, talicskába rakják, s a trágyaszarvasra hordják. Onnan egy része majd ha összeérett, a pincébe kerül, mert az érett lótrágyán terem a legjobb ízű csiperkegomba. Miután tiszta szalmát almoznak az állásokra, tisztogatni kezdik a lovakat.

Egy szalmából sodort csutakkal jó alaposan végigdörzsölik a ló egész testét, hogy fölpuhítsák rajta a piszkot, majd egy rövid szőrű, erős, úgynevezett lókefével a szőr növésének irányában, vagyis szőr mentén, jó alaposan le is kefélik a jobb kezükben tartott kefével. Baljukban tartják a vakarót, s azzal tisztogatják ki a piszkot a keféből.

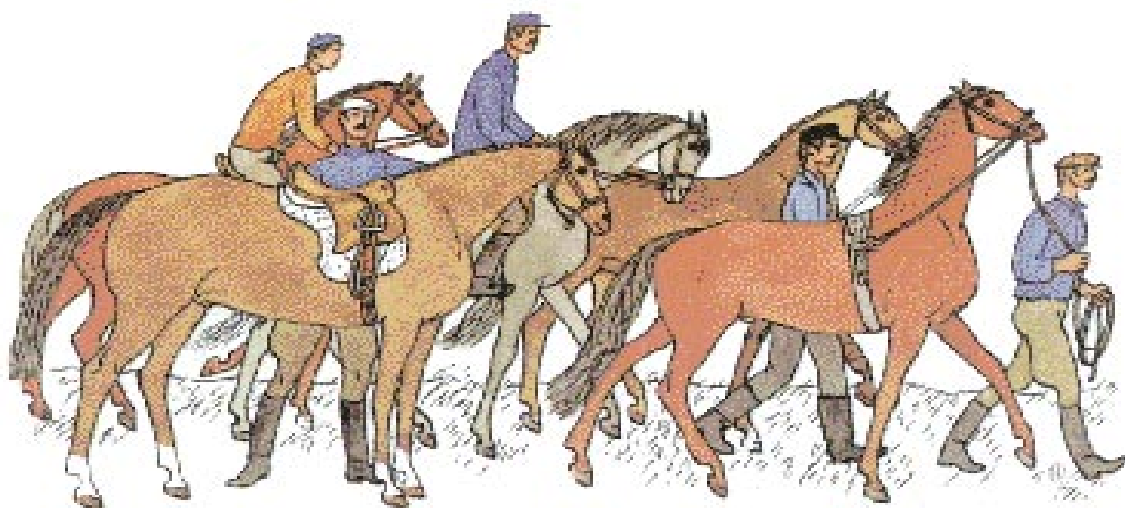
Mert a lovakat vakarni sohasem szabad! Csak összevissza karmolásznak érzékeny bőrét. Amikor aztán tiszta a szőr, lesimítják egy pokrócdarabbal. Fénylik, villog már minden szőre szála a napsugárban. Egy tiszta vászondarabbal óvatosan megtörlik a szeme környékét, sőt az orrát is.

És ekkor következik a pataápolás. Palkó ámulva nézi, milyen engedelmesen engedik oda a lábukat a nemes paripák, és milyen nyugodtan tűrik, hogy vaskóval tisztára kaparják nyírbarázdáikat, s gyökérkefével végigkeféljék magát a patát is. Volt ló, amelyiknek kiszáradt, berepedezett a patája, ezt patazsírral kenetik be a lovászok, ahogy édesanyja az ő kezét is bekeni krémmel, ha bőrét kifújja a szél. Utoljára sörényfésűvel kibontogatják az éjjel összegubancolódott, szalma- és szénatörökkel telerakódott sörény- és farokszőröket.

Egykettőre elkészülnek az ápolással, s kezdődhet a reggeli „munka“ a lovakkal. Kit kieresztenek a karámba, kire nyeret tesznek és járatni viszik, a betegeket és a csikós kancákat a helyükön hagyják állni.

Palkó csak bámulja a csodálatosan szép istállót. Fakockákból van kirakva a közepén húzódó folyosó padozata, s kétoldalt, vízszintes választórudakkal – streifákkal – elválasztott állásokba, mosdókagyló alakú márványjászlak elé kötik a lovakat. Nagyúri istálló volt ez valaha régen, amelynek közepére már-





ványkandallót raktak, ez előtt üldögélt, pipázott hajdan a lovak gazdája. A mai lovászok is bedurrantanak a kandallóba télidőn jókora akáchasábokkal, ha nagyon átfáztak a kinti munkában.

Bezzeg más volt a szegény ember istállója!

A ház végéhez ragasztott, vesszőfonatból készült, agyaggal ügyesen bepaticsolt falú toldaléképület, melyben éppen csak védelmet talált a szél és a hideg ellen az állat. Deszkából volt a jászol is, és egy vízszintesen fektetett, a faltól felül elálló létra volt a szénarács – melyből a szénát ették a lovak –, nem úgy, mint itt, ahol külön-külön, szépen formázott vaskosarat szereltek minden állás fölé a falra. A falon csinos fekete táblára írva a ló neve, születésének ideje, fajtája, apja, anyja neve.

Mindenütt így van ez a nagyobb ménesekben.

## CSINOS

Az istálló egyik végén nem voltak állások, hanem deszkafallal különválasztott, tolóajtós rekeszek – bokszok –, s Palkó már tudta, hogy ide zárják az erőszakos, vad, nehezen fékezhető méneket, és többnyire a kiscsikós kancákat is.

– Hátha van valamelyikben kiscsikó? – dobban meg a szíve, s már indul is arra. Szerencséje volt! Egy aranysárga csikó dugja ki orrát az egyik rekesz ajtajának rácsán, és barátságosan megszaglássza a kisfiú kezét. Egyet gondol Palkó, s már húzná is félre a reteszt, hogy bemenjen hozzá, amikor rádörren az egyik lovász:

– Hát te mit csinálsz?! Nem szabad a lóhoz csak úgy belépni a bokszba vagy hátulról az állásába! Még ha nem is hamis a ló, akkor is megijedhet, kirúghat,

vagy a kordonhoz szoríthatja az embert. Előbb szólj hozzá, szólítsd a nevén, s ha már észrevett, akkor menj a közelébe!

És megy a vágyakozó fiúhoz, kinyitja a boksz ajtaját, ő lép be elsőként.

A kanca felnéz, horkantva felkapja a fejét, s idegesen emelgetni kezdi a hátsó lábát.

Bizony jókorát tudna rúgni! – villan át Palkón a gondolat.

– Nosza ne! – szól rá a lovász bácsi, s határozott, erőteljes mozdulattal tolja arrább a kanca vaskos tomporát, s rácsap egyet a széles tenyerével.

Miközben Feri bácsi barátságosan szölongatja a lovat, szinte duruzsol neki, előrelép, és keményen megfogja Nosza kötőfékjét a pofáján.

– No, most gyere közelebb!

Először a csikó anyjához viszi Palkót, mintha bemutatná neki, hagyja szépen, hogy az végigszaglássza.

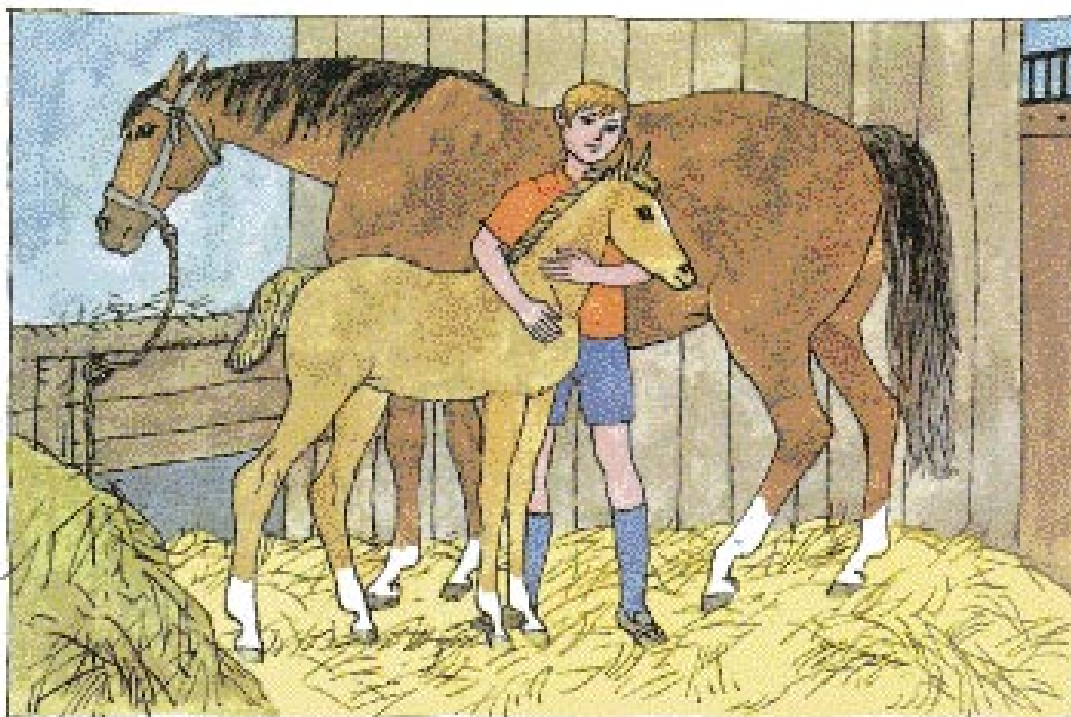
A csikó, a Csinos, mert ez volt a neve, magától jön oda. Hagyja, hogy Palkó átölelje a nyakát, oldalt megveregesse a pofáját.

Mire Sándor bácsi visszaér körútjáról az istállóba, Palkó a harmadik karéj kenyeret adja már a csikónak.

– Tetszik-e? – mosolyodik el a buzgólkodó fiú láttán, s megsimogatja kisöccse fejét.

– Nagyon – csillan fel Palkó szeme. – Úgy szeretnék vele játszani.

– Ide figyelj, Palkó! Én neked adom ezt a kiscsikót a mostani vakáció idejére s ezenkívül még három egész nyárra, de akkor neked kell gondozni teljesen egyedül. Vállalod?



Hogyne vállalta volna! Egy hét múlva Palkó úgy bánt a kefével, a vakaróval, a szalmacsutakkal, mintha mindig is lovat ápolt volna. Sándor bácsi büszkén írhatta Pestre a Mária utcába, hogy:

– Lovas ember lesz a fiúból!

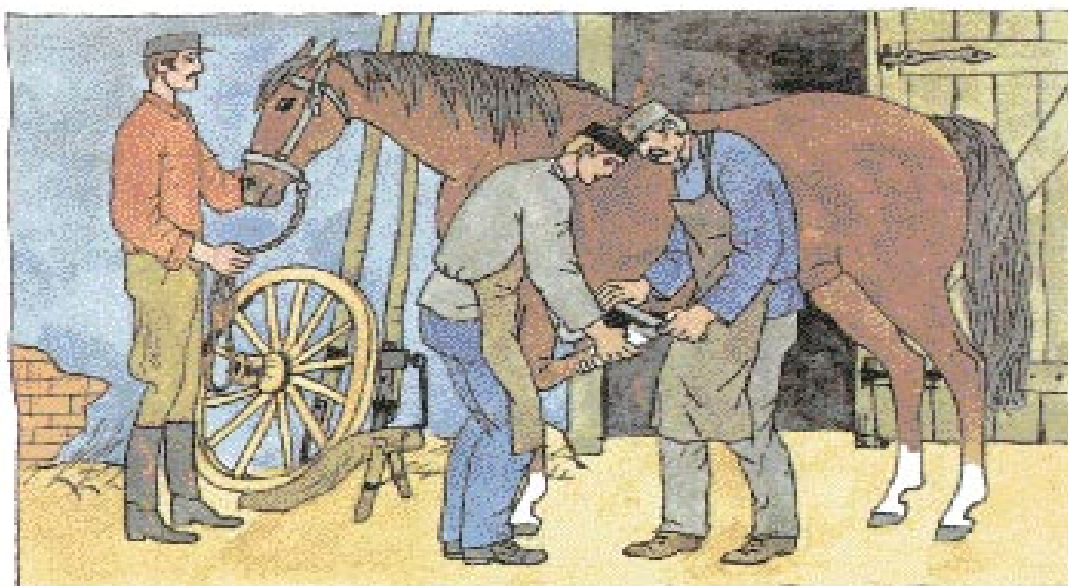
## A KOVÁCSNÁL

Egy reggelre Nosza, Csinos anyja elrúgta az egyik patkóját, el kellett vinni a kovácshoz. Palkó járt már a kovácsműhely előtt, be is kukkantott néha, de sosem látta, hogyan dolgozik valójában a kovács.

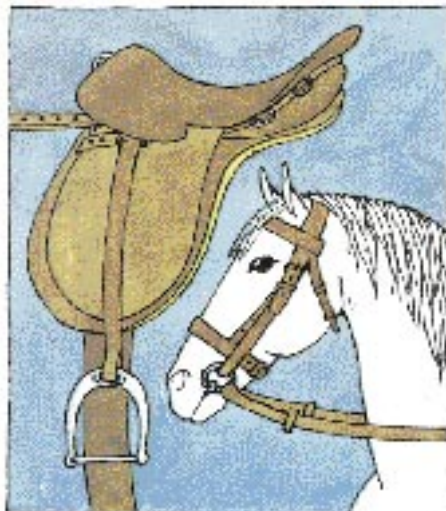
Most azonban együtt ballag Feri bácsival, a lovással, sőt ő vezetheti kötőfékénél fogva a jámbor Noszát, mennek patkoltatni.

A műhely szurtos volt, és parányi kockaüveges ablakain aligha kukkant be a napsugár. Három izzadt, koromtól fekete ember szorgoskodik benne. Az egyik faszenet rak éppen a tűzhelyre, majd bekapcsolja a villanyventillátort, levegőt fúvat a faszénre, hogy jobban égjen a tűz. A másik kettő pedig egy izzó vasdarabot formál az üllőn.

Egyikőjük a jobb kezében, egy hatalmas fogóban tartja a vasat, s üti a bal kezében lévő kalapáccsal. Amikor felemeli a vasról, a másik üt rá egy nagyobb kalapáccsal. Cseng, zeng az üllő, csattog a két kalapács, patkóvá formálódik az izzó vasdarab. Aztán egy kisebb kalapácsot vesz elő az idősebb kovács, s azzal ütögeti tovább. Egyet a patkóra csap, egyet az üllőre, kettőt a patkóra, egyet az üllőre, cifrázza a ritmust, peng a kalapács, száll a szikra, formálódik az izzó vasdarab.



Szép, de bizony nagyon nehéz mesterség a kovácsé. Nem is mesterség, valóságos művészet! Hiszen hogy egyebet ne mondjak, minden egyes lónak más és más formájú a patája, minden egyes patkót külön méretre, formára kell kikalapálni. Igaz, ma már a gyárban készült félkész patkókat alakítják tovább, s nem a lábbal hajtott bőrtömlős kovácsfűjtatóval hevítik izzó fehérre a faszénparazsat. De nehéz munka ez most is. Lassan kihál ez a nemes, régi mesterség, pedig ma sem lehetnek meg patkolókovácsok nélkül a ménesek és a lovasiskolák.



Amikor nagyjából elkészült a patkó, hagyják kihűlni, megfeketedni a vörösen izzó vasat. Az egyik kovács megfogja Nosza kötőfékét, a lovász felemelteti a lóval a lábát, és a maga térdéhez támasztja. A másik kovács megfaragja, megráspolyozza a patát, majd ráilleszti a még mindig tüzes patkót. Sistereg a szaru, és szörnyen bűdös füst száll belőle, de Nosza meg sem rezdül. Olyan vastag a pata, hogy egy szikrányit sem fáj a lónak.

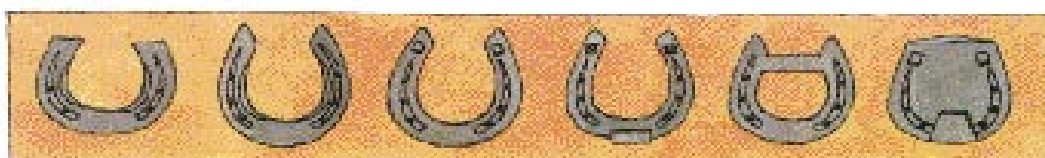
De ha kontár a kovács, és elevenbe veri a patkószöveget, mikor a patához erősíti a patkót, nagy bajt csinálhat. Akár hónapokig is sántíthat az így „megnyilalt” vagy „megnyilazott” ló.

A kovácsműhelyben nemcsak a gazdaság lovait patkolták. Messze vidékről idejártak az emberek, mert fogyton-fogynak a kovácsok.

Palkó elámult azon, hogy mennyiféle patkó csüng a mennyezet alatt futó rudakon. Voltak ott versenylónak való kerek, könnyű patkók, s otromba, nehéz vasak, melyeket ígáslovak lábára ver fel a kovács. Ezek alá gumiból készült sarokpántot is szerel, hogy kímélje a súlyos állat lábát.

Egyik-másik patkón csavarmenetes lyukakat figyel meg Palkó, amelybe a H-alakú vagy a hegyes sarokvasakat csavarozzák, hogy a ló el ne csússzon a havas, jeges időben.

A lovas ember mindig tudja, hogy lovát hol és mire használja, s aszerint vasaltatja vagy nem vasaltatja meg a kováccsal.





## LÓRA, KATONA !

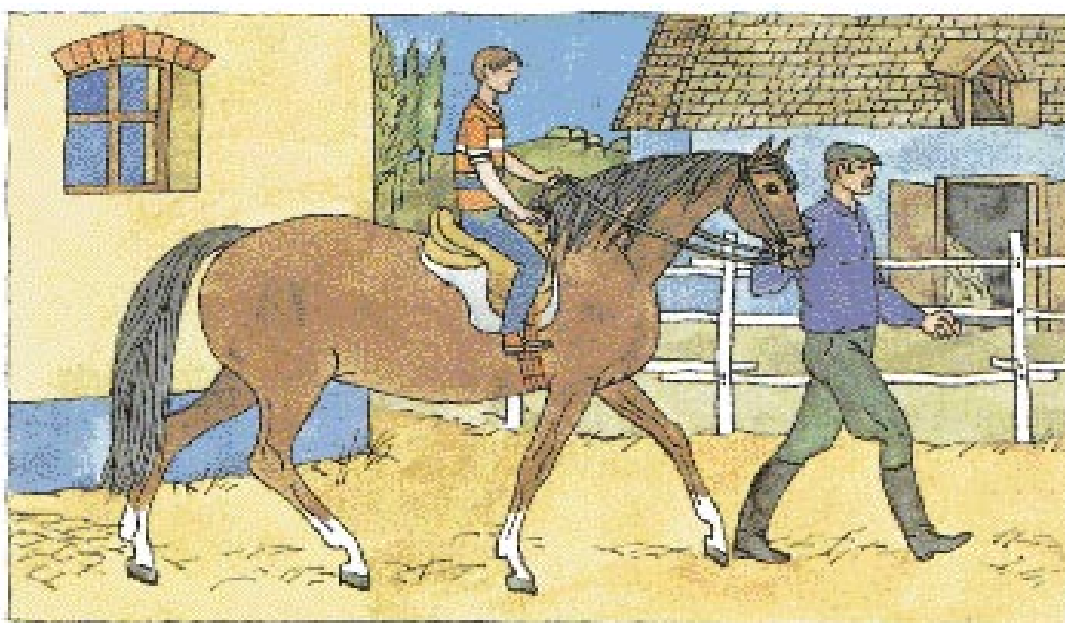
Palkó sokszor eljátszott a gondolattal, milyen jó is volna lóháton járni iskolába, ahogy a mongol gyerekek még manapság is csinálják. Ha reggelente Csinos nyergében nyargalna a Horváth Mihály térre!

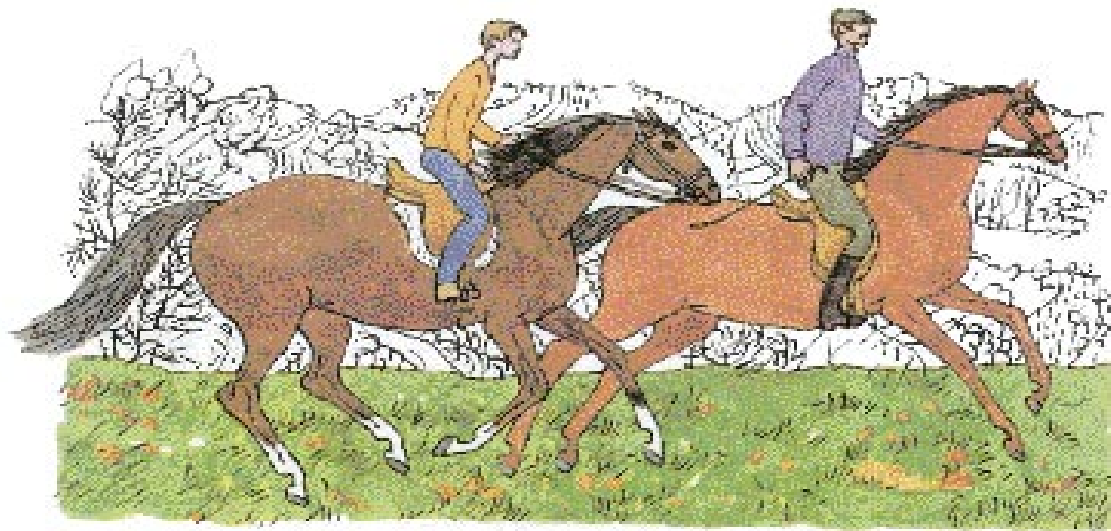
Csak hát ahhoz meg kellene tanulni lovagolni!

Szerencséjére Feri bácsi, a lovasz megértette Palkó bűját. Kacsintott egyet, és egy délután, mikor mindenki elpilledt a nagy nyári melegben, szép csendesen felnyergelik Noszát. Szájába teszik a zablát, fejébe húzzák a kantárt, majd nyeret tesznek a hátára, s becsatolják a hevedert. A kengyelszíjakat viszont leszedi Feri bácsi kengyelestül, mert csak az tanul meg tisztességesen lovagolni, aki akkor is nyeregben marad, ha nem támaszkodik kengyelbe a lába. Aztán Palkó bal kezébe adja szárát vagy ahogy régen nevezték, a féket, s balról – mert a lóra mindig bal oldalról szállunk – fellendíti a fiút Nosza nyergébe. Előbb körbe-körbe vezet Feri bácsi Noszát az udvaron, hogy Palkó megszokja a nyeregben ülést, megigazgatja a lábát, megmagyarázza, hogy szorítsa jól a térdével a lovat, akkor nem csúszkál majd a nyeregben, s hogy egyenesen, mégis lazán tartsa a hátát.

Palkónak tetszik a dolog. Feri bácsi, látván hogy nem fél a fiú, egyre szaporítja a lépést, s egyszerre csak azon kapja magát ló és lovas, hogy nem is lépésben, de lassú ügetésben járnak már körbe az udvart. Zötyög Palkó, mint egy krumpliszák a nyeregben, s ijedten kapaszkodna Nosza sörényébe, ha hagyná Feri bácsi. Inkább lassít egy kicsit, s úgy magyarázza:

– Próbáld felvenni az ütemet, a tested együtt járjon a lóval!





Palkónak jó ritmusérzéke van, hisz' muzsikál is. Egyszer csak úgy érzi, mint-ha már nem lökné el magától a ló háta minden lépésnél.

Igaz, Palkó másnapra a nagy izomláztól alig vonszolja magát, de azért újra és újra gyakorlatoznak, amikor senki sem látja. Sőt Feri bácsi hosszú szarát köt Nosza kantárjához, a kör közepébe áll, s néhány lecke után már onnan vezényel.

Aztán, amikor már biztosan ül a nyeregben, kengyelt is kap Palkó, s megtanul igazán ügetni: az egyik lépésnél ki kell emelkednie a nyeregből, s puhán visszaülni a következőnél. Ez is könnyen megy, s alig telik el két hét, már a vágatát gyakorolják. Ezt azonban nem a hátsó udvaron, hanem kint a legelőn. Feri bácsi is lóra száll, s nagyokat bóklásznak együtt. Palkó lepottyan ugyan néhányszor, el is törik a mécses, de mindig visszaül újra meg újra.

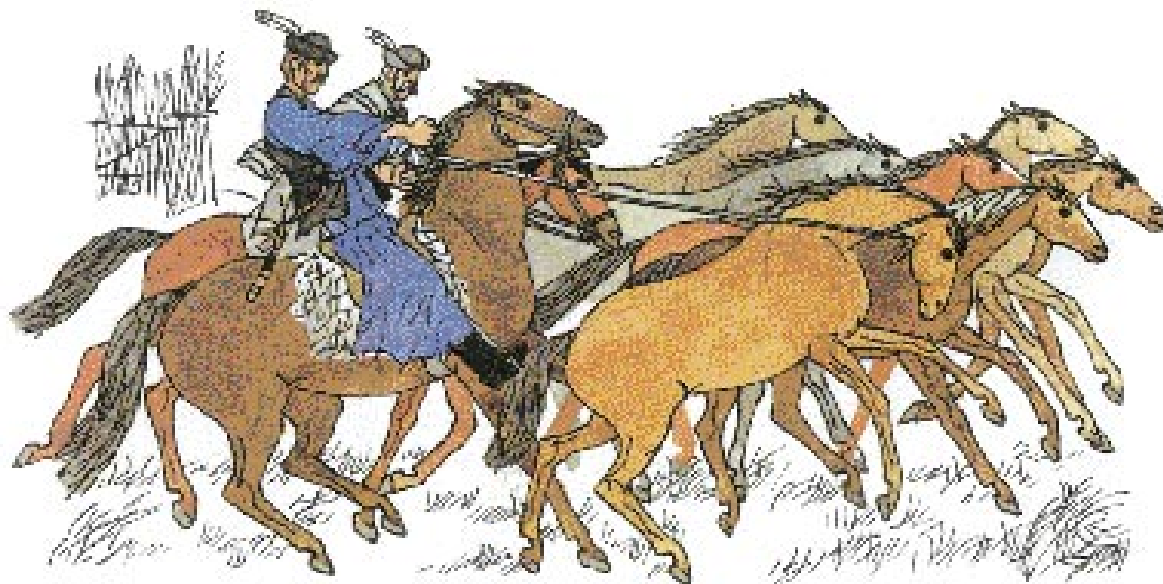
Feri bácsi így biztatja:

– Aki nem ül fel a lóra, nem is esik ki a nyeregből!

Márpedig ő lovagolni akar mindenáron!

## AZ IDOMÍTÁS

De nemcsak Palkó, Csinos is tanult. Palkó Feri bácsitól, a kiscsikó Palkótól. Mert nagyon sok mindent meg kell ám tanulni egy csikónak, míg kezes hátság vagy kocsiló lesz belőle. Valaha régen persze más világ járta. Nálunk az Alföldön még száz esztendeje is ezrével legeltek a félvad ménesek. Ezekkel bizony nem foglalkozott még a kutya sem. Egész évben szabadon éltek, a nyár heve perzselte, a tél hava belepte őket, s legfeljebb a téli viharok elől terelték a csikósok őket a nádból készült, háromfalú, szélfogó cserénybe. Abbrakot sohasem láttak, szénát is csak csüdig érő hóban vetettek eléjük. A csikós számadónak s néhány bojtárjának több száz lovat kellett őriznie a „féregtől“ –



farkasoktól –, meg a lóköető betyártól. Ugyan hogy is tudtak volna külön-külön foglalkozni minden egyes csikóval! Negyedfű – vagyis három és fél éves – kora táján hosszú kötél- vagy szörpányvával kifogták a ménesből a lovat, kötőféket vetettek a fejébe, hátára pattant a csikós, csak úgy szőrén ülve meg. Hiába ugrált, vergődött a szerencsétlen, szabadsághoz szokott állat, addig fárasztotta, korbácsolta, amíg meg nem adta magát, vagy bele nem rokkant. Ha egyszer betört, már tehetett vele az ember akármit.

Csinost persze más „iskolába fogták“. Simogatással, kedveskedéssel, dédelgetéssel tanítgatta, nevelte Palkó. Mindig volt egy-két szem cukor a zsebében, s futott is hozzá a kiscsikó, ha hívta. Ezután kötőféket tettek rá, s Palkó vezetgetni kezdte az udvaron. Ha nyugtalankodott, beszélt hozzá, simogatta, becézte. Csinos hamarosan azt is megszokta, hogy a hasa alatt átnyúlkáljanak, hogy fényesre keféljék a szőrét, s Palkó arra is megtanította, hogy parancsszóra „feladja a lábát“. Mellé állt, s a térdére támasztotta, úgy, ahogy azt a nagyoktól látta.

Amikor mindezt tudta már, Feri bácsival hosszú szírat csatoltak a kötőfék karikájába, s körbe-körbe futtatták a lovardában, hogy megszokja az egyenletes járást.

A nyereghez szoktatás is így kezdődik, de ehhez Csinos fiatalka

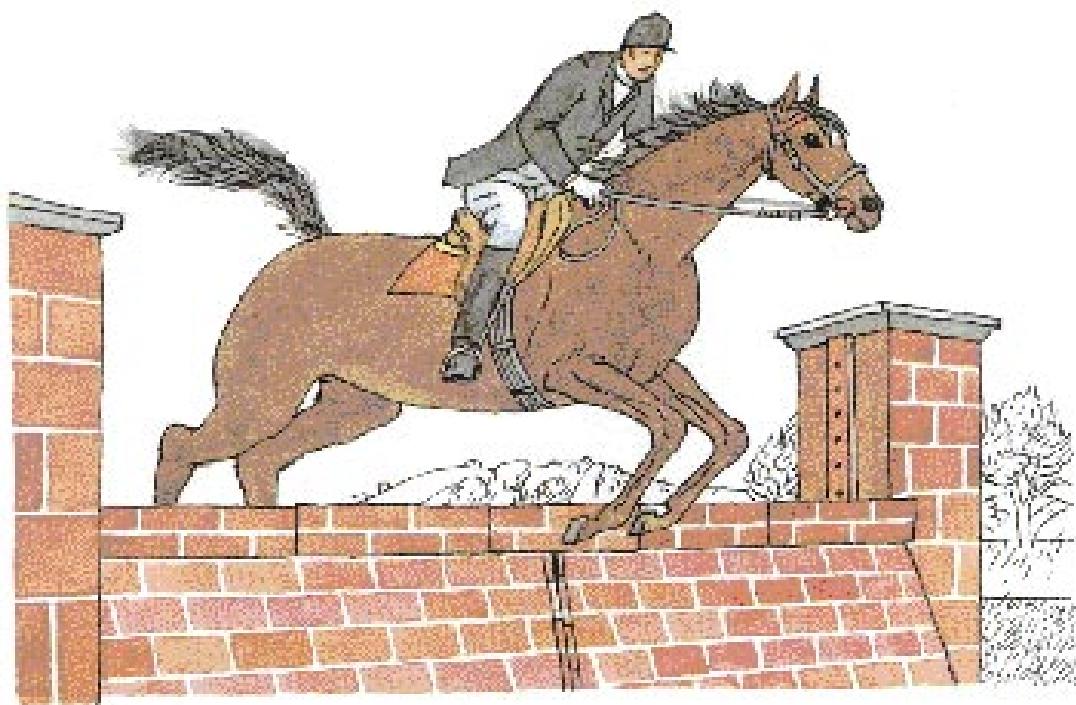


volt még. Palkó viszont jól megfigyelte, miként tanítják az idősebb csikókat, hogy jövőre ő is tudja majd csinálni Csinossal. Néha már elkérte a hosszú szárat, a longe-ot (londzsot) is, és büszkén feszített a lovardában, míg körbe-körbe ügetett a ló.

Mert a nyereg alá szoktatás, de minden idomítómunka ezzel kezdődik. Így tanulja meg a ló a vezényszavakat és az egyenletes, kitartó járást, akár lépésben, akár ügetésben avagy vágásban kívánják tőle. Aztán ráteszik a nyeret, s amikor ezt is megszokta, már át is szíjazzák a mellkasa alatt a hevederrel. Sokat simogatják, játszanak vele, aztán mind nehezebb és nehezebb homokzsákokot tesznek a nyeregbe, és mindaddig növelik a terhet, amíg el nem éri egy lovas súlyát. Akkor aztán az idomító száll a nyeregbe, s szép fokozatosan kezdi irányítani a kezében tartott szárral meg a combjával a rakoncátlan csikót.

Igaz, a régi, erőszakos idomítással sokkal hamarabb értek el eredményt, de a mai, szelídebb dresszúra tartósabb. A ló nem veti le lovasát, hiszen apránként szokta meg a zablát, a nyeret s azt, hogy engedelmeskedjék a szárnak.

Csinost ugrólónak szánta Sándor bácsi, és így a vakáció vége felé Palkó el is kezdi az ugráshoz szoktatást Feri bácsi útmutatása mellett. Előbb egy rudat fektet le a lovarda homokjába, azon léptetgeti által a csikót, aztán egy keskeny kis árkon. Fokozatosan feljebb emeli a rudat is. Amikor pedig Csinosnak át kellett lépnie vagy később szökkennie az akadályon, akkor mindig „hopp“-ot kiált Palkó, hogy megtanulja csikaja a vezényszót. Így csinálják ezt a felnőtt lovakkal is. Fokozatosan emelik a magasságot, növelik a távolságot, míg el nem érik, hogy nagy, magas akadályokat, vizesárkokat is át tudjanak ugratni velük.



– Tudod – mondogatja Feri bácsi –, érdekes dolog ez. A ló nem ugrásra termett, sohasem ugrana át akadályokat, ha az ember nem akarná; nem alkalmas erre a testfelépítése. És mégis megteszi a kedvünkért. A legkiválóbb ugrólovak akár kétméteres akadályokat is legyőznek.

## PARIPAPARÁDÉ

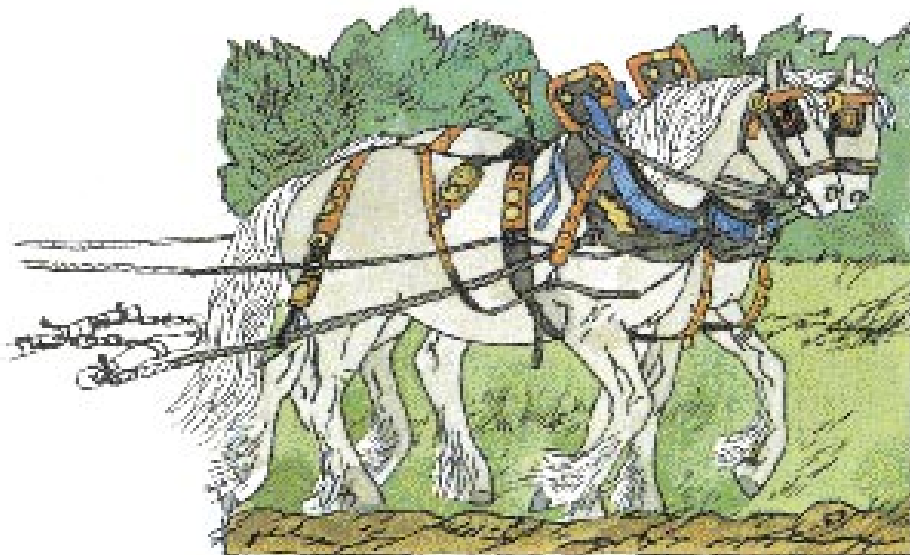
Lassan-lassan közelgett az ősz, az iskolakezdet, s tetszett, nem tetszett, Palkónak szednie kellett a sátorfáját. A szíve szakadt meg Csinosért, de Feri bácsi szentül megígérte, hogy gondját viseli a csikónak. Sándor bátyja pedig nagyon megdicsérte Palkót, hogy titokban ilyen ügyes lovassá cseperedett, s barackot nyomott a fejére.

– Minden vakációra visszavárlak ám! Ha nincs iskola, a mi fiunk leszel – és egy gyönyörűséges könyvet adott ajándékba a fiúnak.

Mi másról is szólhatott volna a könyv, mint a lovakról. Alig indul el a vonat, Palkó belebújik a képeskönyvébe, s hamarosan minden bújáról-bajáról megfélemedezik. Megtudja, hogy valaha régen az őseember úgy vadászott a lovakra, hogy egy szakadék szélére hajszolta a ménest, s azok lábukat törve, nyakukat szegve zuhantak a mélybe. Később védett völgyekbe terelték őket, s elkertelték a kijáratokat. A lovak ott jól megéltek a rét fűvén, a források vizén, s csak akkor lőtt ki az ember egyet-egyét közülük, ha elfogyott a hús.

Aztán egyszer, vagy négyezer esztendővel ezelőtt – talán játékból a gyerekek – valahol Ázsiában valaki felmászott egy ilyen völgybe zárt és félig már megszelídült ló hátára, s felfedezte, hogy milyen nagyszerűen lehet lovagolni rajta.

És attól kezdve elválaszthatatlan volt az ember a lovától.





Az első házilovak kicsik voltak, felálló sörényűek, mint a vadlovak, melyekből még ma is él néhány példány Mongóliában, s csak később, jóval később, az ember keze alatt váltak szét egymástól a fajták. A füves sztyeppeövezetben, a messze vidéket bekalandozó nomád hódító pásztor népek tenyésztették ki a délceg, nemes, melegvérű lovakat, melyeknek ugyan semmivel sem melegebb a vére más állatokénál, csak heves természetűek, érzékenyek, robbanékonyak.

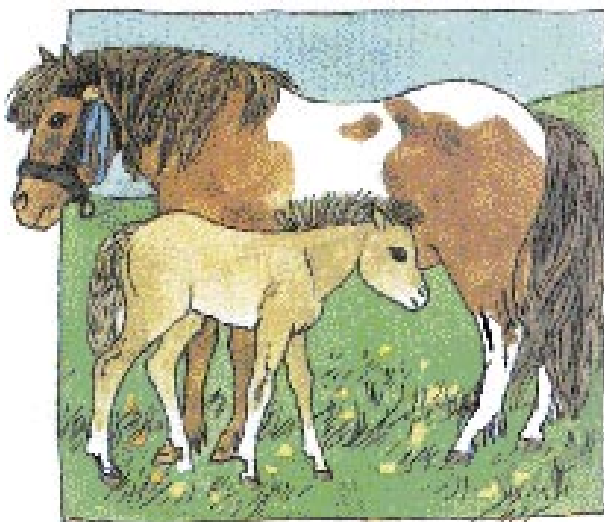
Mozgásuk is fürge, könnyed. Közéjük tartoznak mindenekelőtt a telivérek, vagyis azok az arab és angol lovak, melyeknek sok-sok évszázadon keresztül nyilvántartották a származását, és a legnemesebbek valamennyi lófajta közül. A félvérek más lófajták és a telivérek keresztezései.

És amikor Palkó idáig jut az olvasásban, már kapásból sorolja a telepen megismert magyar félvér lovakat: a nőiuszokat, a gidránt, a furiózót, a Nord-Start és a többieket. A hidegvérűek – olvassa tovább – nagy, nehéz testű, lomha, rettenetesen erős állatok, hatalmas terheket képesek elhúzni, s ugyancsak vérmérsékletük s nem vérük hőmérséklete miatt kapták nevüket. Valaha nekünk is volt nagyszerű hidegvérű fajtánk: a muraközi, de sajnos ezt manapság már csak ritkán láthatjuk.

Palkó most tudja meg, hogy a pónik, a gyerekek kedvencei, alighanem még jóval a lovak háziasítása előtti időkben alakultak ki Nyugat-Európa erdős területein. Kis, tömzsi lovacsókák voltak, olyanok, mint az Állatkertben is látható shetlandi pónik. A legkisebb pónik alig kutyanagyságúak, és persze nagyon drágák.

Palkó mosolyogva lapoz tovább, mert arra gondol, hol van az ő Csinosához képest holmi törpelovacska!

S jön a musztáng képe, az indiánok híres vadlováé, amely nem is igazi vadállat. Eredetileg a spanyol hódítókkal került át Amerika földjére: a gazdáiktól megszökött, aztán elvadult lovak ivadékaként szaporodott el a prérin. Ma is élnek elvadult lovak

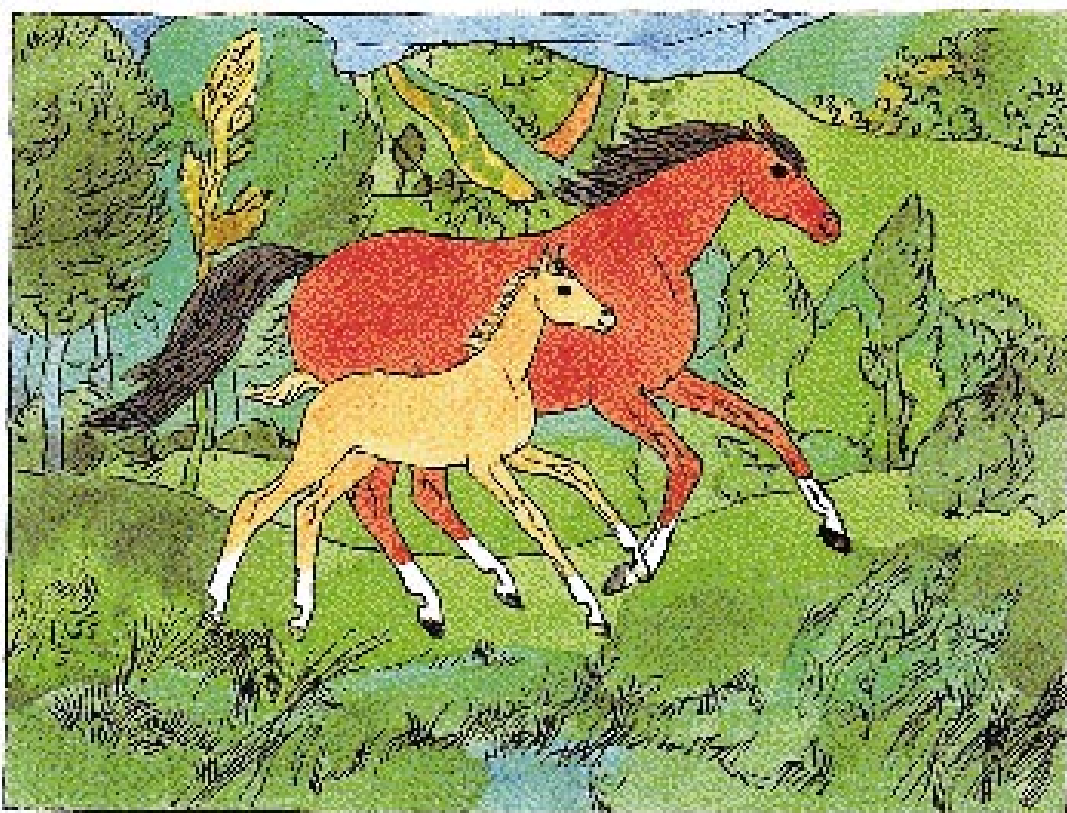


Ausztráliában, Dél-Amerikában, sőt Oroszországban és Mongóliában is a nagy pusztákon.

Nagyokat zökken a vonat, megérkeztek.

A kis lovast apa, anya várja kint boldogan a pályaudvaron.

És hogyan is végződhetne a mi Palkónk és Csinosunk históriája? Nos, Csinosból híres ugróló, Palkóból, ha lehet, még híresebb lovas lett. S ha kijuttok netán egy díjugratóversenyre, és szerencsétek van: ott láthatjátok a sárga Csinost a Palkóból lett Pállal a nyergében...



VÉGE

